

Гевко И. В. Информатизация образования: проблемы и перспективы развития

В статье рассматриваются вопросы использования информационно-коммуникативных технологий (ИКТ) в учебном процессе. Доказано, что новые технологии обучения на основе ИКТ позволяют увеличить скорость восприятия, понимания и глубину усвоения огромного массива знаний. Использование ИКТ обусловлено тем, что в компьютерных технологиях заложены неисчерпаемые возможности для обучения на качественно новом уровне. Отмечается, что в большинстве учебных заведений отсутствуют специалисты по разработке и эксплуатации информационных систем, отмечается недостаточный опыт и квалификация у педагогического и административного персонала в области использования информационных технологий. Новые методы обучения и новые технологии требуют высокой степени подготовленности и готовности применять различные достижения ИКТ. В статье акцентировано внимание на том, что развитие информационных технологий в образовании меняет систему образования в целом. Эти изменения затрагивают как инфраструктуру, так и содержание образования. Новые методы обучения и новые технологии требуют высокой степени подготовленности и готовности применять различные достижения ИКТ.

Ключевые слова: информационно-коммуникативные технологии, модель образования, методы обучения, информатизация, информационные технологии, образование, мультимедийность.

Hevko I. V. Information education: problems and prospects for development

The article deals with the use of information and communication technologies (ICT) during the educational process. It is proved that new technologies of learning based on ICT can increase the speed of perception, understanding and depth of assimilation of a vast array of knowledge. The use of ICT is due to the fact that the computer technology provides inadequate opportunities for training on a qualitatively new level. It is noted that in most educational institutions there are no specialists in the development and operation of information systems, lack of experience and qualifications in pedagogical and administrative staff in the field of information technology use. New means of learning and new technologies require a high level of readiness and readiness to apply different achievements of ICT. The article emphasizes that the development of information technology in education changes the system of education in general. These changes affect both the infrastructure and the content of education. New means of learning and new technologies require a high level of readiness and readiness to apply different achievements of ICT.

Key words: information and communication technologies, model of education, means of training, informatization, information technologies, education, multimedia.

УДК 378.041:355.085.5

Гузиніна Т. В.

ВПРАВИ НА ПЕРЕКЛАД ЯК ОДИН ІЗ ЕФЕКТИВНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ

У статті йдеться про традиційні та сучасні підходи до вивчення іноземної мови. Розкрито потенційні можливості вправ на переклад, які сприяють усебічному засвоєнню іноземної мови на різних лінгвістичних рівнях: лексичному, граматичному, синтаксичному. Визначено, що основними видами навчального перекладу є письмовий переклад, що виконується курсантами на аудиторних заняттях або на самостійній підготовці, а також послідовний (як правило, за пропозиціями або фразами) усний переклад, що виконується безпосередньо на заняттях. Під час виконання таких вправ курсанти не тільки формують навички самостійного перекладу, а й відбувається усвідомлений процес засвоєння мовної системи (введення нової лексики та граматичного матеріалу, добір лексичних відповідностей двома мовами, способи перекладу певних граматичних конструкцій), а також перевірка розуміння прочитаного або прослуханого тексту. Доведено багатofункціональність вправ на переклад під час підготовки курсантів військових закладів вищої освіти.

Ключові слова: вправа, підхід, переклад, засіб, іноземна мова, курсант, фахівець, мовна система, граматична конструкція.

Підготовка сучасного військового фахівця передбачає глибоке оволодіння іноземною мовою. Якщо раніше іноземна мова розглядалася як зброя в боротьбі з потенційним ворогом, то сьогодні вона стає засобом співпраці з європейськими та світовими військовими блоками. Вивчення іноземної мови у військовому ЗВО вимагає знань шкільного курсу та адаптованого навчального матеріалу, що передбачає врахування специфіки галузі майбутньої військової спеціальності. Навчальний процес будується на основних положеннях організації іншомовного середовища, конкретизації мовного і мовленнєвого арсеналу курсанта стосовно військової специфіки, використання комп'ютерних та мультимедійних засобів. Важливого значення за таких умов набувають стійкі сформовані уміння навчального перекладу, який як специфічну вправу виділяють як традиційні, так й інноваційні методики навчання. Саме тому обрана тема є актуальною.

Питаннями підготовки сучасного військового фахівця займалися В. Богущкий, О. Барабанщіков, О. Кобенко, Б. Покровський, М. Рудний. У працях цих дослідників звернено увагу на особливості підготовки курсантів до розв'язання важливих професійно значущих задач. Актуальні аспекти іншомовної підготовки студентів закладів вищої освіти розглядають І. Березнева, О. Гончар, О. Гончарова, І. Костікова, Н. Моргунова та інші. Проте проблема використання перекладу як ефективного вправи з вивчення іноземної

мови курсантами військових закладів вищої освіти досліджена недостатньо. Прихильники лінгвістичного аспекту перекладу (А. Федоров, Е. Еткінд, В. Комісаров, Я. Рецкер, В. Тархов, Л. Щерба та інші) розглядали всі його види та форми як мовні явища, підпорядковуючи їх лінгвістичним закономірностям, тобто висвітлювали мовні проблеми перекладу. Малодослідженим залишається аспект використання перекладу для формування професійно значущих якостей фахівця в різних галузях.

Мета статті полягає у визначенні ролі перекладу в процесі засвоєння іноземної мови майбутніми військовими фахівцями.

Переклад є складним і багатогранним явищем. З огляду на вибір провідного чинника характеристики перекладу він розглядається в кількох аспектах: 1) переклад розглядається як явище певної культури (культурологічний аспект); 2) як певний психологічний творчий процес, що здійснюється людиною (функціональний аспект); 3) як певне літературне явище в тій мові, якою зроблено переклад (літературознавчий аспект); 4) як певні мовні співвідношення між оригіналом і перекладом (лінгвістичний аспект); 5) як засіб оволодіння іноземною мовою (методичний аспект).

Сьогодні більшість дослідників перекладу вважає, що протиставлення одного підходу іншому є однобічним. Тільки об'єднання в єдину окрему науку – теорію перекладу – всіх наявних підходів дасть можливість повною мірою обґрунтувати цей вид діяльності й визначити його специфіку. Але до цього часу ще не вдалося створити всеохоплюючу теорію перекладознавства.

В історії розвитку науки про переклад найбільшої гостроти набули наукові дискусії між прихильниками літературознавчої та лінгвістичної теорій щодо вирішення питання, предметом якої галузі знань – літературознавства чи мовознавства – слід уважати переклад. Однозначно вирішити цю проблему дослідники до цього часу не змогли через те, що окремо жодний із зазначених напрямів не в змозі розкрити сутність перекладу.

Зауважимо, що й послідовники лінгвістичної теорії неоднозначно вирішують окремі теоретичні питання перекладу. Так, вони по-різному визначають об'єкт перекладу. Одні з них (Л. Бархударов, Ю. Ванніков, Ю. Найда, І. Ревзін, В. Розенцвейг та інші) предметом теорії перекладу вважають сам процес роботи перекладача над текстом оригіналу з метою перетворення його в іншомовний варіант. За такого підходу в центрі уваги опиняється власне процес діяльності перекладача з моменту отримання ним тексту оригіналу до створення ним тексту перекладу. Основна проблема зазначеного підходу пов'язана з виявленням ролі та функцій перекладача в цьому процесі. На думку дослідниці Ю. Тельпуховської, простежується залежність процесу перекладу від розуміння перекладачем завдань і особливостей своєї діяльності, від ступеня володіння ним вихідною мовою, від наявності спеціальних знань стосовно предмета, про який йдеться в пропонованому для перекладу тексті, та від умінь зробити аналіз мовленнєвих творів вихідною мовою, а потім синтез їх мовою перекладу [5, с. 24].

Інша група представників лінгвістичної теорії (Р. Мін'яр-Білоручев, В. Комісаров, Я. Рецкер та інші) вважає предметом теорії перекладу результати процесу перекладу, закономірні співвідношення між оригіналом і перекладом. Такий підхід висуває на перший план теоретичного аналізу мовні проблеми, передусім питання порівняльної лінгвістики двох контактуючих мов. Основною в цьому напрямку лінгвістичної теорії перекладу є проблема пошуку мовних відповідників, досягнення еквівалентності в перекладі.

Отже, існування численних підходів до розуміння перекладу остаточно не вирішило багатьох перекладацьких проблем, які існують і сьогодні. Сучасна теорія не виробила ще єдиного визначення перекладу, яке б розкривало всебічно цей вид мовної та мовленнєвої діяльності.

На підставі аналізу науково-методичної літератури ми визначаємо переклад як результат свідомої мовленнєвої діяльності, спрямованої на перетворення повідомлення однією мовою на рівноцінне за змістом іншою мовою (мовою перекладу) з дотриманням чинних вимог.

Серед різноманітних функцій перекладу однією з важливих, на нашу думку, виступає його дидактична функція, за якою переклад є засобом навчання другої мови. Ця функція перекладу була предметом досліджень таких методистів, як М. Бахарева, Л. Булгакова, К. Ганшина, Д. Дамянова-Долмова, І. Карпов, В. Комісаров, Л. Латишев, Р. Мін'яр-Білоручев, В. Нечаєва, Я. Рецкер, Г. Резанова, Г. Стрелковський, М. Успенський та інші.

Під навчальним перекладом розуміємо систему різноманітних вправ і завдань, спрямованих на виявлення мовних еквівалентів із метою досягнення різних дидактичних цілей: 1) розуміння мови, що вивчається; 2) розширення словникового запасу й збагачення мовлення другою мовою; 3) свідоме практичне порівняння систем двох мов та їх засвоєння; 4) формування й удосконалення навичок володіння обома задіяними в перекладі мовами і передусім мовою, якою робиться переклад; 5) досягнення швидкого переключення з однієї мови на іншу; 6) контроль правильності власного й чужого мовлення та його корекція.

Дидактична функція перекладу реалізується в різних напрямках залежно від цілей, які ставить викладач. Це дає підстави дивитися на переклад як на засіб:

1) підготовки професійних перекладачів у певній галузі перекладу (військовий, технічний, художній, синхронний переклад тощо);

2) засвоєння іноземної мови, яка є неспорідненою з рідною мовою тих, хто навчається (такий переклад вирішує функції визначення семантики певних одиниць мови з метою її розуміння, є засобом більш глибо-

кого проникнення в систему мови, яка вивчається (тобто мови оригіналу) і оволодіння нею для здійснення міжмовної комунікації;

3) досконалого опанування другою близькоспорідненою мовою (в таких умовах переклад має на меті досягнення продуктивного автономного білінгвізму, формування механізму швидкого переключання з однієї мовної системи на іншу, розрізнення частково подібних мовних фактів і явищ, опанування протилежного і специфічного мовного матеріалу, розширення активного словника для повноцінного спілкування другою мовою на рівні рідної) [5, с. 26].

З методичного погляду переклад як засіб навчання мови – це, за словами А. Коваль, “ефективний вид вправ, який дає можливість коригувати орфоепічні, лексичні, граматичні, орфографічні вміння і навички; запобігати змішуванню фактів мов, які вивчаються, в усному та писемному мовленні; сприяє виробленню вмінь розрізняти мови” [3, с. 85], це “надзвичайно корисна вправа для розумового розвитку учнів та засіб свідомого оволодіння іноземною мовою за допомогою порівняння системи мови, що вивчається, з рідною” [6, с. 219].

Лінгвістична специфіка перекладу визначається тим фактом, що під час міжмовного спілкування два повідомлення (тексти) різними мовами за допомогою єдиної мовної системи стають комунікативно рівноцінними. Центральним у зв'язку із цим є питання про те, які властивості мови роблять це можливим, у чому полягає комунікативна рівноцінність такого типу перетворень. Оскільки переклад як об'єкт науки є недоступним безпосередньому спостереженню й судити про процес діяльності того, хто перекладає, можна тільки за вихідним матеріалом (текст-оригінал) і за кінцевим результатом (текст мовою перекладу), сучасна теорія перекладу обрала своїм основним методом дослідження метод моделювання. Моделювання передбачає визначення властивостей створеної моделі процесу перекладу і перенесення виведених для моделі законів на сам процес. У лінгвістичній теорії існує декілька моделей (теорій) перекладу. Усі вони спрямовані на пошук інваріанту перекладу – незмінної інформації, яка повинна залишитися в перекладеному повідомленні. Усі ці моделі пропонують лише загальне уявлення про явище, що описується. Вони дають можливість, як пояснює дослідник В. Комісаров, “уявити процес, який не можна спостерігати, у вигляді декількох лінгвістичних операцій, вибір яких залежить від мовних особливостей оригіналу і відповідних явищ у мові перекладу” [4, с. 132].

Вивчення іноземної мови у військовому закладі вищої освіти передбачає використання різноманітних вправ із метою навчального перекладу. На думку М. Ванягіної, навчальний переклад – це вид перекладацької діяльності, спрямований на відпрацювання практичних навичок і освоєння певними вміннями в навчальних цілях. Навчальний переклад досить сильно відрізняється від перекладу, що виконується в реальних умовах. Однак сучасні технічні засоби дозволяють максимально наблизити умови виконання навчального перекладу до реальних [2, с. 62]. Основними видами навчального перекладу є письмовий переклад, що виконується курсантами на аудиторних заняттях або на самостійній підготовці, а також послідовний (як правило, за пропозиціями або фразам) усний переклад, що виконується безпосередньо на заняттях. Під час виконання таких вправ курсанти не тільки формують навички самостійного перекладу, а й відбувається усвідомлений процес засвоєння мовної системи (введення нової лексики та граматичного матеріалу, добір лексичних відповідностей двома мовами, способи перекладу певних граматичних конструкцій), а також перевірка розуміння прочитаного або прослуханого тексту. Переклад поєднує аудіювання і говоріння або читання і письмо, він завжди здійснюється в умовах двомовності. Використання іноземної мови в різних формах мовленнєвої діяльності сприяє активізації знань курсантів. Ще один вид перекладу, який використовується на заняттях з іноземної мови у військовому ЗВО, – двосторонній переклад. Двосторонній переклад можна використовувати як ефективний засіб навчання різним аспектам мови, для закріплення лексичних, фонетичних та граматичних навичок, умінь переходити з однієї мови на іншу. Його застосування підходить для створення ситуацій професійного спілкування на заняттях: на виставці озброєння, на брифінгу, допиті військовополоненого, бесіді з місцевим жителем тощо.

Висновки. На важливість використання вправ на переклад у процесі вивчення іноземної мови вказує Л. Бархударов [1]. Досвід викладачів-практиків засвідчує, що курсант має висловлювати свої думки, важливо і те, як він їх висловлює, які мовні засоби використовує він для вираження своїх думок, наскільки володіє всім багатством ресурсів іноземної мови, всім розмаїттям засобів вираження думки. Зауважимо, що вести діалоги на довільну тему може курсант, що володіє приблизно трьома тисячами слів. Такий підхід дозволяє висловити свою думку, однак обмежує передачу стилістично забарвлених одиниць, робить висловлювання примітивним. На цьому етапі в багатьох курсантів настає зупинка процесу мовного зростання, оскільки елементарні знання дають змогу порозумітися, мовець припиняє дбати про поповнення свого словникового складу. Саме вправи на переклад спонукають до постійного процесу комунікативного розвитку, активної мовленнєвої практики. Дослідниця М. Ванягіна стверджує, що постійне застосування вправ на переклад може розвивати перекладацьку компетентність курсанта, що являє собою цілий комплекс ключових для процесу перекладу навичок і вмінь:

- мовна та мовленнєва навички вживання і розуміння термінів;
- мовна навичка переходу з однієї мови на іншу;
- вміння здійснювати смисловий аналіз тексту;

- мовне вміння знаходити інваріанти вихідного тексту;
- мовне вміння перефразувати [2, с. 64].

У процесі успішного засвоєння іноземної мови можемо говорити не лише про здатність сприймати іншомовне середовище, а й про розвиток власної мовної системи, розуміння її лексичного та стилістичного багатства.

Отже, переклад як навчальна вправа є складним механізмом, що вимагає активізації різних мовних знань та сформованих мовленнєвих умінь. У військовому закладі вищої освіти формування іншомовної компетентності та перекладацьких умінь стає запорукою успішної професійної реалізації.

Використана література:

1. Бархударов Л. С. Роль перевода как средства развития устной и письменной речи. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://samlib.ru/w/wagapow_a_s/barkhudarov-transl-role.shtml (дата звернення: 05.07.2018).
2. Ванягина М. Р. Роль перевода в обучении иностранному языку в военном вузе / М. Р. Ванягина // Педагогика и психология: современный взгляд на изучение актуальных проблем: сб. науч. трудов по итогам междунар. науч.-практ. конф. (Астрахань, 25.07.2016 г.). – Астрахань, 2016. – С. 62–66.
3. Коваль А. П. Методика преподавания русского языка в школах с украинским языком обучения: учеб. пособие / А. П. Коваль. – Киев : Вища школа, 1989. – 311 с.
4. Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода / В. Н. Комиссаров. – Москва : Междунар. отношения, 1980. – 166 с.
5. Тельпуховська Ю. М. Навчальний переклад як засіб формування мовної компетенції майбутніх учителів початкових класів (в умовах російсько-української двомовності) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Ю. М. Тельпуховська ; Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. – Харків, 2005. – 261 с.
6. Теория и методика учебного перевода. – Москва : Изд-во АПН РСФСР, 1950. – 232 с.

References:

1. Barkhudarov L. S. (2018) Rol' perevoda kak sredstva razvitiya ustnoy i pis'mennoy rechi [The role of the transfer as a means of developing oral and written speech]: DOI: http://samlib.ru/w/wagapow_a_s/barkhudarov-transl-role.shtml (data zvernennya: 05.07.2018).
2. Vanyagina M. R. (2016) Rol' perevoda v obuchenii inostrannomu yazyku v voyennom vuze [The role of transfer in teaching a foreign language at a military high school]. // Pedagogika i psikhologiya: sovremennyy vzglyad na izucheniye aktual'nykh problem: sb. nauch. trudov po itogam mezhdunar. nauch.-metod. konf. (Astrakhan', 25.07.2016 g.). Astrakhan', 2016. – S. 62-66.
3. Koval' A. P. (1989) Metodika prepodavaniya russkogo yazyka v shkolakh s ukrainским yazykom obucheniya: ucheb. Posobiye [Methodology of teaching Russian language in schools with Ukrainian language of instruction: textbook]. – Kyiv: Vyshcha shkola, 1989. – 311 s.
4. Komissarov V. N. (1980) Lingvistika perevoda [Linguistics of translation]. Moskva : Mezhdunar. otnosheniya, 1980. – 166 s.
5. Tel'pukhov's'ka YU. M. (2005) Uchebnyy perevod kak sredstvo formirovaniya yazykovoy kompetentsii budushchikh uchiteley nachal'nykh klassov (v usloviyakh rossiysko-ukrainskogo dvuyazychiya) [Educational translation as a means of forming the linguistic competence of future teachers of elementary school (in the conditions of Russian-Ukrainian bilingualism)] : dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / Khar'kov. nats. ped. un-t imeni G. S. Skovorody. Khar'kov, 2005. – 261 s.
6. Teoriya i metodika uchebnogo perevoda (1950) [Theory and Methodology of Educational Translation]. Moskva: Izd-vo APN RSFSR, 1950. – 232 s.

Гузынина Т. В. Упражнения на перевод как один из эффективных способов обучения иностранному языку будущих военных специалистов

В статье говорится о традиционных и современных подходах к изучению иностранного языка. Раскрыты потенциальные возможности упражнений на перевод, которые способствуют всестороннему усвоению иностранного языка на разных лингвистических уровнях: лексическом, грамматическом, синтаксическом. Определено, что основными видами учебного перевода является письменный перевод, который выполняется курсантами на аудиторных занятиях или на самостоятельной подготовке, а также последовательный (как правило, по предложениям или фразам) устный перевод, который выполняется непосредственно на занятиях. Во время выполнения таких упражнений курсанты не только формируют навыки самостоятельного перевода, но и происходит осознанный процесс усвоения языковой системы (введение новой лексики и грамматического материала, подбор лексических соответствий двух языках, способы перевода определенных грамматических конструкций), а также проверка понимания прочитанного или прослушанного текста. Доказана многофункциональность упражнений на перевод при подготовке курсантов военных высших учебных заведений.

Ключевые слова: *упражнение, подход, перевод, средство, иностранный язык, курсант, специалист, языковая система, грамматическая конструкция.*

Huzynina T. V. Translation exercises as one of the efficient means of teaching foreign language to future military specialists

The article deals with traditional and modern approaches to the study of a foreign language. It reveals potential possibilities of translation exercises, which promote the comprehensive learning of a foreign language at different linguistic levels: lexical, grammatical and syntactic. It is determined that the main types of the training transfer are written translation, performed by cadets in classroom or self-study courses, as well as consecutive interpreting (usually based on sentences or phrases), performed directly in the classroom. During the execution of such exercises, cadets not only form the skills of self-translation, but also there is a conscious process of mastering the language system (introduction of new vocabulary and grammatical material, selection of lexical correspondences in two languages, ways of translating certain grammatical constructions), and also to verify understanding of what has been read or heard text. It is proved that translation exercises in the process of teaching cadets of military higher educational establishments are multifunctional.

Key words: *exercise, approach, translation, means, foreign language, cadet, specialist, language system, grammatical construction.*